

Lilli Wijngaard – Süskind

“Lebt Alle wohl, hoffen auf erneuertes Wiedersehen” - Lilli

Lilli Süskind wordt geboren op 11 mei 1888 te Oberdollendorf (het tegenwoordige Königswinter), samen met haar tweelingzusje Meta. Haar ouders zijn Maximilianus Süskind (1854-1909) en Amanda Cahn (1860-1917). Lilli en Meta hebben drie broers en drie zussen: Hugo (1887-1945), Paul Albert (1890-1938), Fanny (1892-1960), Ludwig (1894-1948), Else (1896-1915) en Gerta (1899-1976).

Op enig moment leert Lilli Emile Salomon Wijngaard kennen tijdens een van zijn vakanties in Duitsland. Emile, geboren 27 januari 1884 in Meerssen, is hoofdboekhouder van de Maastrichtse macaroni- en vermicellifabriek Pagnier Fils en Co. Daarnaast is hij sergeant-majoor bij het Maastrichtse Rode Kruis, in Lilli's woorden 'een 'hoge piet.' Het stel trouwt op 23 december 1910 en gaat wonen in Maastricht; eerst aan de Herbenusstraat 156a, daarna aan de Sint Jacobstraat 5, de Brusselsestraat 76 en uiteindelijk vestigen ze zich op 31 juli 1919 aan de Prins Bisschopsingel 25.

Lilli en Emile krijgen drie kinderen: Max (geboren 1913), Emile (ook wel Bob genoemd, geboren 1916) en Els (geboren 1920). Max leert Spaans en vertrekt al voor de opmars van Hitler naar Argentinië, een land dat op dat moment volop mogelijkheden biedt aan immigranten. Hij vestigt zich in Buenos Aires en Bob voegt zich al snel bij hem. Ondertussen brengt het groeiende antisemitisme in Duitsland Lilli's broer Paul zover zichzelf in 1938 van het leven te beroven. Ook Meta voelt zich niet langer veilig in Duitsland en trekt in 1939 in bij Lilli en Emile aan de Prins Bisschopsingel 25. Overigens lijkt het erop dat Lilli en Meta vanwege de onzekere tijden al in 1939 proberen om een visum te krijgen voor Argentinië. Maar de bureaucratie maakt dat ze er lang op moeten wachten. Te lang, zo zal blijken.

Wanneer de Tweede Wereld oorlog uitbreekt, melden Max en Bob zich bij de Nederlandse ambassade in Buenos Aires als vrijwilliger voor het Nederlandse leger. Bob wordt toegelaten en krijgt een militair training in Canada. Hij zal o.a. tijdens de landing van de geallieerden in Normandië de toelevering van materieel coördineren. Els wordt net als haar vader actief voor het Rode Kruis in Maastricht.

Dan breekt 24 augustus 1942 aan. Aan veel Joodse inwoners van Maastricht wordt een aangetekende brief overhandigd met het bevel om zich de volgende dag al te melden voor transport naar Westerbork. Hoewel ook Meta op de deportatielijst staat, hoeft ze niet op transport omdat ze – uitgerekend op de 25 augustus- opgenomen wordt in het ziekenhuis. De reden daarvoor is onbekend, maar Els heeft andere familieleden van de transportlijst af weten te krijgen door een list te bedenken en hen het in het ziekenhuis te laten opnemen. Wellicht heeft ze dat ook voor haar tante Meta voor elkaar gekregen. Lilli en Emile hoeven niet op transport; zij hebben een (tijdelijke) vrijstelling, een “Sperre.” Omdat Lilli en haar familie groot risico lopen om later alsnog gedeporteerd te worden, proberen ze via België en Frankrijk naar Zwitserland te vluchten. Dit gebeurt allemaal vóór de tweede deportatieronde van november 1942. Hun vlucht kost hfl. 5000,- per persoon. In de eerste fase van hun vluchtplan steken ze illegaal de Belgische grens over naar Tongeren. Els vertrekt als eerste, gevolgd door Lilli. Emile zal daarna volgen, maar ontwikkelingen in Frankrijk maken zijn vertrek onmogelijk en Lilli en Els hebben geen andere keuze dan zich schuil te blijven houden in het huis van hun onderduikgever in Tongeren. Ze zijn er overigens niet de enigen; Emiles achterneef Max Louis Levie verblijft er ook. Maar de omstandigheden zijn er moeilijk; hun onderduikgever bekt ze af en berekent exorbitante prijzen voor het weinige en slechte eten dat hij ze geeft. Ook de pakketjes

met goederen en eten die Emile en Bob af en toe sturen, houdt hij helemaal of gedeeltelijk voor zichzelf. Lilli krijgt last van diabetes en heeft dagelijks insuline injecties nodig. Toch durft ze niet terug te keren naar Nederland.

Ondertussen zit ook Emile ondergedoken, geholpen door zijn collega Justine Pinkas, en Meta zit ondergedoken bij vrienden in Amsterdam. Als ze daar niet langer kan blijven, komt ze terecht op een zolderkamer in Utrecht. Maar de erbarmelijke omstandigheden daar –ze heeft geen bed en amper te eten– nopen haar na enkele weken een risico te nemen en ook naar Tongeren te vluchten. In de tram naar Tongeren ontsnapt ze aan een razzia en weet zich bij Lilli en Els te voegen. Maar de blijdschap van het weerzien duurt niet lang. De Tongerse onderduikgever wordt gearresteerd en meteen daarna volgt er een inval in het huis waar ze verblijven. Vermoedelijk speelt zich dit eind juni 1943 af. Om te redden wat er te redden valt, leidt Meta de aandacht van de Duitsers af door zichzelf in een kast op te sluiten. Haar moedige actie geeft Els de mogelijkheid te ontsnappen; ze weet de tuin in te vluchten en over de tuinmuur te springen. Ze wordt opgevangen en tijdelijk ondergebracht in de kelder van een verlaten huis. Maar voor haar eigen veiligheid en die van de mensen die haar helpen, wordt ze van schuiladres naar schuiladres gebracht. Uiteindelijk komt ze terecht bij een katholiek gezin dat in het verzet zit en haar als ‘dienstmeisje’ in huis neemt. Ook Els gaat in het verzet waar ze identiteitspapieren en distributiebonnen regelt. Intussen weet ze in contact te komen met haar vader die haar, via Justine Pinkas, van geld en kleren voorziet.

Lilli, Meta en Max Louis worden bij de inval wel opgepakt en naar Kazerne Dossin gebracht in het Belgische Mechelen. Deze kazerne functioneerde destijds als verzamel- en doorgangskamp en de omstandigheden in de 18^e eeuwse barakken zijn zeer slecht. In een briefje gedateerd 7 augustus 1943 schrijft Lilli vanuit Kazerne Dossin: “Nichts mehr abschicken, lebt Alle wohl, hoffen auf erneutes Wiedersehen.” Vermoedelijk worden ze kort daarna met Transport XXI gedeporteerd worden naar Auschwitz Birkenau en meteen na aankomst vermoord. Lilli is dan 55 jaar oud.

Emile, Max, Bob en Els overleven de oorlog. Relatief snel na de bevrijding van Maastricht, namelijk al in november/december 1944 wonen Emile en Els weer in hun huis aan de Prins Bisschopssingel. Ondanks dat het huis oorlogsschade heeft opgelopen en vrijwel alle meubilair is geroofd, is het bewoonbaar. Emile en Els krijgen Amerikaanse soldaten ingekwartierd. Daarnaast houdt het Comité voor Israëlitische Belangen er kantoor. Dit Comité, waarvan Emile voorzitter is, is opgericht om de belangen te behartigen van en hulp te bieden aan Limburgse Joden. Er is een groot tekort aan basisbehoeften; gas, kolen, elektriciteit, warme kleren en eten. Net als een groot deel van de Maastrichtse bevolking, moeten Emile en Els terugvallen op de gemeentelijke gaarkeukens. Bob en Max doen wat ze kunnen om hun vader en zus te helpen. Allen hopen dat Lilli na de oorlog terug keert maar tegelijkertijd bereiden ze zich voor op het zwartste scenario.

Emile sterft op 23 november 1956 in Maastricht. Op zijn graf staat een herinneringstekst aan Lilli. Els trouwt met een Amerikaanse soldaat en vestigt zich met hem in Californië. Ze overlijdt in 1990. Bob reist na de oorlog een jaar door de Verenigde Staten voordat hij naar Argentinië terugkeert. Daarna verhuist hij nog naar New York en Londen, waar hij de rest van zijn leven werkt als gids en vertaler. Hij sterft in 2003. Max overlijdt in 1986.

Onze speciale dank gaat uit naar Lilli's kleinkinderen Juan en Barbara Wijngaard en Alec en Guy Valk, voor de waardevolle bijdrage die zij geleverd hebben aan deze biografie.

Foto's:

Lilli (l) en Meta (r)

Familie wijngaard

Familie Wijngaard 1947

Lilli Suskind - aanvraag voor goederen aan CIB door Emile Wijngaard

8 Decemver 4.

Meubelaanvraag voor Emile Wyngaard PrinsBisschopsingel 25.

Voor keuken: *aflekbak* 1 kolenkist + tang schotel
1 klein kolenformuis, 1 droogrek, 1 afwasbak, 1 kolenkit, kopjes enz.
voor 3 personen, eenige ketels, pannen, rasp, waterketel. *Schuim deksel* X
voor slaapkamer: 1 linnenkast. *in twee delen met opklap*
voor woon-zitkamer: een pendule, 1 tafel, 2 fauteuils, 1 staande lamp,
1 haard. *een paar schuifstoelen*
1 kolenkist
X Tuurwask Bruidspaar

Transportlijst Dossin Meta en Lilli Suskind

5.7.43	XII. TRANSPORT	94.
X 1184. Majazard-Suskind Kristina Lilly	11.5.88 Oberdollen-a/R dorf Ep. de WYNGAARD	stl. F Hausfrau
X 1185. S u s k i n d Meta	11.5.88 Oberdollen-a/R dorf	stl. F ohne
V 1186. L e v i e Max Louis	18.2.21 Den Haag	stl. H Student
X 1187. D e v r i e s Johannes 7 Rue Van Gaver	20.8.15 8.8.15 Duisburg	apatriote stl. H Musiker
+ 7.7.43 : Here-Schumann, Lajka	15.10.93. Strassouy	apatriote Hausfrau
1188. Israel Andelecht, 25 Rue Bagnat	22.8.01 Herc	stl. H Schneider
Herc, Charles	13.2.31. Ehrbech	g. Schuler
1189. Wankowski-Suskind	8.8.97 Bunaka	stl. F Hausfrau
O 1190. I g l i e k i SIMON	11.10.05 Kolbiel	stl. H Dekorateur
V 1191. xxxxxxxxxxxxxxxx	Ep. de GYNBERG. Winter	FL.
1191. F r u e h t Herta	14.2.28 DANIEL DANTZIG	stl. H Schneiderin
V 1192. H A l p e r n Lhaubeck Bernard 7 Rue de Brabant	6.2.77 Dublin	Polenisch stl. H Kaufmann (Jantzen)
1193. Halpern-Jeze ANNA	Ep. de JOZE emmer 4.2.84 Warschau	Polenisch stl. F Hausfrau
O 1194. F e l d h o r n Forest Adolf 290 Rue Brunelles	Ep. de HALPERN Bernards 21.12.03 Podwolozyska PODWOLZYSKA	apatriote stl. H Pelzarbeiter
K 1195. Wadhorn-Tritsch TRITSCH Martha	28.7.11 Wien	apatriote stl. F Schneiderin
O 1196. F e l d h o r n Forest Julius 288 Rue Brunelles	Ep. de FELDHOHN. ciwof 28.10.02 Podwolozyska PODWOLZYSKA	apatriote stl. H Hutetofferseng
V 1197. Bobker-WEINSTEINER Lana Forest	10.8.03 Sokolow	apatriote stl. F Pelzzuschneiderin
	Ep. de BOBKER L.	(Hans)